

Korunk Galéria. Ma délben fél 1 órakor a Korunk szerkesztőségében Bakó Klára és Szentés Lajos szilágysági kopjafa-fényképgyűjteményéből nyílik kiállítás. Bevezetőt mond Veress Zoltán, Vajda Zsuzsa Kányádi verseket ad elő, az Ördögszekér együttes (Sepsi Dezső, Sinkó András és Köncei Árpád) katonasíratókat játszik.

(Igazság, 1979/4. 2. – 1979. január 6., szombat)

Városi táncházaink feladatköre³³

A néptáncot közösségi igények élesztik, társadalmi érdeklődés övezi. A tánc és a tánc élete napirenden van beszédekben, a képernyőn és a sajtóban. Legutóbb még egy folytatásos verselemzésben is. Szávai Géza A Héttben a Méliusz-vers körül támadt egykori heves és magától a táncról eléggé messzire kanyarodott vitákat eleveníti föl.³⁴ Méliusz költői látomása melleleg kísértetiesen hasonlít Szabó Dezső Az elsodort falujának kitörölhetetlen torára, bomlott kocsmái táncára. (Egyébként a magyar és a világirodalom nem szűkölködik a népi és a városi táncok és táncélet megjelenítésében.) Nem kívánok sokáig időzni annál, hogy a Méliusz-vers valószínű tartalma mennyire korszakhoz kötött, annál sem, hogy mennyire volt egyoldalú. Arról nem is beszélve, hogy verse elsősorban nem a szorosabb értelemben vett néptáncművészetről szól, hanem a tánc életében is megnyilvánuló társadalmi-erkölcsi viszonyokról, a tánc korabeli közegéről, kísérő jelenségeiről. Korszakot átívelve azonban sarkítása – összehasonlítást sugallva – mégis kiindulópontunkként szolgálhat.

Nem árt ugyanis, ha ezúttal is hangsúlyozzuk: a városi táncházak nem gépiesen kívánják lemásolni, utánozni az eredetét. Mindenből csak a legértékesebbet szeretnék átvenni: zenéből, dalból, táncból, szokásból egyaránt. A városi táncházban is van sodró, szilaj tánc, vidám csujogtatás, dalolás – akár teli torokból –, de nincs italizás és nincs duhajkodás, sőt – legalábbis a kolozsvári táncházban – még dohányzás sincs. A magáról olykor mégis elfelejtkező szép csendesen kitéssékeltetik, hiszen a lendületes, „tüzes” páros táncokhoz és a virtuóz legényesekhez jó tüdő kell, a tüdőnek meg tiszta levegő. De magából a szorosabb értelemben vett néptáncművészetből, népi hangszeres zenéből és az egész összetett hagyományvilágból is a legértékesebbet igyekszik éltetni, megtanulni és megtanítani – még ha egyik-másik műfajban ez még nem is jár mindig egyöntetű sikerrel.

33 Előadás kézirat. Elhangzott Székelyudvarhelyen 1978. szeptember 24-én, az I. Táncháztalálkozó tudományos ülészakán. Részleteit *Hol, mit és hogyan?* címmel közölte a Művelődés, lásd 1979/1. 28–29. A jelen közlés dőlt betűkkel jelöli az akkor meg nem jelentetett részeket.

34 A szóban forgó vers Méliusz József *Vasárnap este táncban* című költeménye. Lásd Szávai Géza: *Egy vers – és az irodalomtörténet*. In: *A Hét*, 1978/36. 4–5., 1978/37. 8. és 1978/38. 6–7.

Köztudomású, hogy városi táncházainkban – s ez többé-kevésbé mindegyikre érvényes – a hangszeres népzene minősége jócskán fölülmúlja a tánc- és népdalismeret átlagos színvonalát. Zenekaraink első nyilvános szereplését viszonylag hosszasan, alapos és szakszerű felkészülés előzte meg, de továbbra is rendszeresen tanulmányozzák az eredeti falusi zenekarok játékát. Kijárnak közeli és távoli falvakba. A kolozsváriak Visába, Szovátra, Palatkára, Vajdakamarásra, Mérába és egyebüvé, Székéről nem is beszélve. Többnyire Kallós Zoltánnal, táncházunk törzsvendégével és egyik fő tanácsadójával. Ismerik és szeretik, hívják is őket. Végigmuzsikáltak már falusi táncot is, lakodalmat is. Máskor meg csak be-besegítenek, mint ahogy vidéki zenészek is be-beállítanak a kolozsvári-monostori táncházba „együthúzni”. A folyamatos és sűrű szereplés mind rutinosabbá csiszolja együtteseink játékát, ám mindez közel sem jelentheti, hogy babérjaikon ülhetnek. Meg kell acélozniuk akaraterőjüket, és meg kell szilárdítaniuk készségüket az újabb és újabb önellenőrzésre, a továbbtanulásra és -tökéletesedésre, elméleti, zenetörténeti és folklorisztikai tudásukat, ismereteiket is bővítvén. Mindezt kétségkívül messzemenően elősegíti az az öröndetes tény, hogy valamennyien szakképzett zenészek, a zeneművészeti főiskola végzettjei vagy mostani hallgatói.

Ezzel nyilván nem az önképzés s az önképzettség, az autodidaktizmus lehetlenségét akarom sugallni. *Tudomásul kell vennünk, hogy sajátos körülményeink folytán néptáncszakértőink, koreográfusaink jobbára mind autodidakták, s ez önmagában egyáltalán nem mérvadó.*

Hasonló igényességre és elmélyülésre van szükség a táncok és a dalok szakszerű megtanulásában és szervezett megtanításában – *úgy is mondhatnám: tudományos hitelességre!* A kolozsvári táncházban mindig is töretlen volt a szándék a tánc- és a daltanítás folyamatosabbá tételére, egy idő óta azonban a gyakorlatban is – több fiatal tehetség fokozottabb bekapcsolódásával – mind szemmel láthatóbb a felzárkózás. *Ehhez nagy lökést adott a táncházak Székelyudvarhelyt megrendezett szeptember végi találkozója. Éppen ebben a tudományos hitelességre való törekvésben különbözik e mai táncházak tevékenysége, élete a korábbi városi népi tánc-mozgalmaktól. E minőségi változás társadalmi-történelmi, tudati-érzelmi indítékainál, okainál és velejáróinál nem időzöm – erről írt Sági Mária a Valóság idei 5. számában.³⁵ Arról van szó, hogy a táncházakban miként lett a népi hangszeres zene, a népi tánc és a népdaléneklés diszciplína, vagyis tudomány. Kissé oldottabban kifejezve: igazi, hiteles tudás, igazi hiteles művészet! Vagy legalábbis miként igyekszik azzá lenni. Igaz, a táncházak kérdéskörének, a népi táncművészet újabb keletű felvirágzásának, tudatosság és ösztönösség viszonyának, a keretek bizonyos fokú intézményesülésének és az intézményesülés veszélyeinek hovatovább egész irodalma van.*

Továbbra is égető gyakorlati kérdés marad a „**hol, mit és hogyan?**” Ebből a szempontból meggondolkoztató, amit Pávai István írt A Hét 1978. május 19-i számában.³⁶ Az, hogy bizonyos táncrendnek, táncrendeknek miért kellene előtérbe ke-

35 Lásd Sági Mária: *A táncház*. In: *Valóság*, 1978/5: 68–76.

36 Lásd Pávai István: *Kell-e eredeti népzene, széki tánc és táncírás?* In: *A Hét*, 1978/20. 5.

rülnie, kerülniük minden táncházban. *(Másként hogyan is válhatnának össznépi társasági táncokká?)* Gyakorlati és érzelmi indítékok miatt azt ajánlanám: táncházainknak mindenekelőtt **saját vidékük vagy övezeteik** táncait kellene felkarolniuk, terjeszteniük, természetesen bármilyen kizárólagosság nélkül. A környékbeli táncokkal kellene tehát kezdeni (a kolozsvári táncház ebből a szempontból kivételesen kedvező helyzetben van), már csak azért is, hogy a néptáncok nemes versengésében egyik táncunk vagy tánc típusunk se maradjon *le művészi esélyeitől*. Azután jöhet sorban a többi – tudatos tervszerűséggel; mégis az időre bízva, melyek válnak közülük a legnépszerűbbekké.

Az elmúlt évtizedek színpadi táncsoportjainak legfőbb buktatóit azonban messze el kell kerülni: a néptánc elgépiesítését, megnyomorítását, az anyagismeret elégtelenségét, a hozzá nem értést, a felszínességet leplező hamisításokat, erőltetett keveréseket, az avatatlan stilizálást. Nemcsak a zenét, hanem a táncot és a népdalt is **hitelesen** kell megtanulni és megtanítani, a maga eredeti gazdagságában és szépségében – eljutván nemcsak az egyes, köztük a legnehezebb táncelemek, -figurák pontos visszaadásáig, reprodukálásáig, hanem a **jó, hű stílusig**. És itt kikerülhetetlenül beleütközünk a néprajztudományok egyik központi, a magyar folklóriztikának is talán a legtöbbet kutatott-vitatott, nemzetközileg is jelentős eredményeket magában rejtő kérdéskörébe: a **változatképződés** (variálódás), illetve az összekapcsolódás (-tapadás, vonzás = affinitás) kérdéseibe. Hogy például az élő népmese esetében a változatképződés folyamatos, hogy a változat az élő népköltészet létezési formája, nagyjából mindenki tudja. Hát akkor ne feledjük el, hogy ez a néptánca is éppúgy érvényes (természetesen a változatképződés bármilyen egyoldalú és leegyszerűsített, primitív elképzelése nélkül). S vajon a városi táncházakra nem? *Vagy a városi táncházakban meg kellene akadályozni a változatképződést? Szabad-e, és egyáltalán meg lehet-e?*

A kérdés nem ilyen egyszerű. Egy zártabb, még meg nem bomlott, hagyományörző közösségben a változatképződés rendszerint stílusterés nélkül megy végbe. Az újabb nemzedékek a hagyományokba fokozatosan nőnek bele, s a stílus a hosszú évek, évtizedek során vérükké válik. A városi táncházakban viszont ezt az évtizedes folyamatot hónapok, olykor hetek alatt próbálják reprodukálni, behozni. A városi fiataloknak ennyi idő alatt kellene szert tenniük jó stílusérzékre, ez pedig nem könnyű. Ráadásul sokféle tánc- és stílushatás éri őket magában a táncházban is, s ezek a hatások keresztezhetik egymást, a stílustalan keveredés veszélye fokozottabb. Éppen ezért döntő fontosságú a jó stílusérzék és ízlés kialakítása, kialakulása – ama Arany János-i eszmény jegyében. Ennek viszont elemi előfeltétele az eredeti táncok pontos, hiteles megtanulása s az egyes vidékek jellegzetes stílusú táncai közötti különbségek megérzése-megértése és megőrzése.

És itt engedjenek meg egy újabb kitérőt, egy éppen itteni példa megemléítését. Öröm volt látni, milyen sokan és milyen lelkesen, lendületesen járták a székelyudvarhelyi táncháztalálkozó résztvevői a széki magyart (a négyest). *Ha valaki viszont előzőleg jobban megfigyelte a délutáni műsort, észrevehette,*³⁷ *hogy az udvarhelyi fiatalok*

37 Helyette nyomtatásban: „Észrevehettük azonban,”.

széki gyanánt tulajdonképpen a **visai** magyart (négyest) járták, csak épp más (széki) tempóban. Az, hogy a széki magyarnak a Mezőség sok pontján megtaláljuk közeli rokonát (imitt-amott már csak a nyomát, halovány emlékét), örvendetes, hiszen igazolja, hogy az valamikor széles körben ismert tánc típus volt. A kolozsvári tánc ház, népszerűségének fokozódásával, a városiak és a székiek mellett mind több fiatalt vonzott a Mezőség más falvaiból is: Visából, Buzából, Szovátról és másunnan származottakat vagy onnan ingázókat – s ebben nagy szerepe volt és van Kallós Zoltánnak. Rövidesen kiderült, hogy a visaiaknak is megvan a maguk magyarja. Ez viszont nem azt jelenti, hogy a városiak tanításakor a kétféle négyest összekeverjük. A kettő között tudniillik eléggé lényeges eltérések is vannak. A széki jóval lassúbb (a forgási sebessége már kevésbé), az indulása és a megfordulása, a váltása viszont más, valamivel nehezebb is.

Mindebből azonban nem szabad azt a téves következtetést levonni, hogy a különféle vidékek táncosait mereven el kellene különíteni egymástól. De nemcsak ők egymás mellett, a különféle táncrendjeik is békességben megférnek egymás után. Természetesen fokozottabb „szakosodás” is elképzelhető. Mint ismeretes, Kolozsvárt már megindult fióktánc házunk is a vasasok klubjában (s nem lehetetlen, hogy idővel megindul a harmadik is), s mindez lehetővé teszi a táji igények és vonzalmak fokozottabb kielégítését. Arról azonban akkor sem szabad lemondani, s nem is fogunk lemondani, hogy a különféle foglalkozásuk mindig együtt legyenek. Együtt legyenek a munkásfiatalok a falusi származásúakkal és az értelmiségiekkel, s összetartozásukat a tánc közös nyelvével is erősítsék. (A főiskolások körében egy időben jelentkezett némi különválási szándék.) A kolozsvári tánc ház csaknem két éve bizonyítja, hogy az együttlét itt is mind természetesebb. *Adott esetben magam is úgy jártam két kitűnő táncosunkkal, hogy eltévesztettem,*³⁸ ki dolgozik az Unirea gépgyárban és ki a műegyetem hallgatója.

Végezetül néhány javaslat: 1. Rendszeresítsük a tánc házak találkozóit! Ne hiányozzék senki sem, akinek valamilyen köze van és lehet (mert van) a tánc házakhoz, se a csíkszeredaiak, se a marosvásárhelyiek, s bár nem kívánok névsort olvasni, ne hiányozzék egy Panek Kati se, és legyen ott Elekes Dénes is Zilahról. 2. Ezek a sereg szemlék, bármennyire is hasznosak legyenek, a tánc házak szakemberigényét önmagukban nem tudják megoldani. Meg kell szervezni a zenészek, a népzene-, a tánc- és a népdalgyűjtők, illetve -tanítók nyári tanfolyamait, táborozásait a legjobb szakemberek bevonásával! 3. Serkentsük a nemes versengést, de kerüljük az egészségtelen rivalizálást, száműzzük a féltékenykedést és egymás bármilyen jellegű kijátszását, az „elsőség” körüli ügyeskedéseket (egyáltalán a túlhangsúlyozását) s ezzel kapcsolatos bárminemű torzítást! Tárgyilagosaknak kell lennünk – természetesen ez a sajtóra és a többi hírközlő eszközre is vonatkozik –, önzetleneknek és segítőkészségűeknek! A tánc házmozgalomnak csak így van erkölcsi értelme.

Könczei Ádám

38 Helyette nyomtatásban: „körülnézéssel nem lehet egykönnyen megállapítani”.